

تلقی جانسون از روابطش با شاه

۲۱ اردیبهشت ۱۴۰۰ ساعت ۱۶:۲۸

گرچه جانسون معاون سابق کندی و رئیس‌جمهور وقت آمریکا در سال ۱۹۶۳، یک دموکرات محسوب شده و همان دکترین کندی را ادامه داد؛ اما به قدرت رسیدن او سرآغاز بهبود روابط دو کشور ایران و آمریکا بود.

وقتی [لیندون جانسون](#) معاون [جان اف کندی](#)، به جای او به عنوان رئیس‌جمهور آمریکا روی کار آمد، محمدرضا پهلوی به آمریکا سفر کرد و در آنجا این عبارت را بر سر زبان آورد "دیگر دوره احساس عقده حقارت به پایان رسیده است" این سخن نه تنها متضمن آن بود که وی دل چندان خوشی از رئیس‌جمهور دموکرات قبلی یعنی [جان اف کندی](#) نداشت، بلکه حاکی از تمایل و انتظار شاه جهت آغاز فصلی جدید از روابط میان او و جانسون بود. این در حالی بود که شاه می‌دانست جانسون نیز یک دموکرات است؛ اما با این حال روابط او با جانسون در این دوره برخلاف سایر دموکرات‌ها از مطلوبیت و رضایت بیشتری برخوردار بود.

جانسون جانشین کندی می‌شود

لیندون جانسون، معاون جان اف کندی در سال ۱۹۶۳، پس از ترور کندی به عنوان رئیس‌جمهور آمریکا جانشین او گشت. وی از نظر حزبی و سیاسی، توسط دموکرات‌ها پشتیبانی می‌شد و شاید این موضوع چندان خوشایند شاه نبود؛ زیرا در زمان کندی، یک حکومت طرفدار آمریکا به ریاست علی امینی به قدرت رسید و این موضوع قدرت شاه را با چالش مواجه ساخت. شاه مدعی بود «پرزیدنت کندی در سال ۱۹۶۱ پرداخت مبلغ ۳۵ میلیون دلار کمک آمریکا را منوط به انتصاب دکتر علی امینی به نخست‌وزیری کرده بود.» از این رو می‌توان گفت آن سال یعنی سال ۱۳۴۰ که امینی به قدرت رسید سال سختی برای شاه بود و شاه هر لحظه قدرت خود را از دست رفته می‌دید. بر این اساس «شاه می‌کوشید آمریکایی‌ها را قانع کند که او توانایی انجام اصلاحات مورد نظر آنها را دارد و به استفاده از مهره‌های دیگر نیازی نیست.» اما تمام نگرانی و ترس‌های شاه خیلی زود با ترور جان اف کندی به پایان رسید و فصل جدیدی از روابط میان دو کشور آغاز شد. هر چند طی سفری که شاه به آمریکا داشت روابط میان شاه و کندی نیز تا حدود زیادی صمیمی شده بود و شاه توانسته بود کندی را به اصلاحات موردنظر خود از جمله برکناری علی امینی و نیز اجرای قانون انقلاب سفید ترغیب نماید و کندی هم حمایت خود از شاه را در قالب کمک‌های متعدد نظامی و اقتصادی نشان داده بود.

فصل جدید روابط با روی کار آمدن جانسون

گرچه جانسون معاون سابق کندی و رئیس‌جمهور وقت آمریکا در سال ۱۹۶۳، یک دموکرات محسوب شده و همان دکترین کندی

را ادامه داد؛ اما به قدرت رسیدن او سرآغاز بهبود روابط دو کشور ایران و آمریکا بود. چنانچه در همین دوره شاهد تصویب قانون کاپیتولاسیون یا همان حق مصونیت قضایی مستشاران آمریکایی از سوی شاه هستیم که در جهت جلب رضایت آمریکا صورت گرفت و به روابط صمیمانه و متقابل شاه و جانسون منجر شد. این روابط تا آنجا پیش رفت که «هر نوع کمک نظامی و مالی مورد نیاز ایران نیز بدون محدودیت در اختیار شاه قرار می‌گرفت. همچنین جانسون طرحی را تصویب کرد که به موجب آن ایران می‌توانست تا ۲۰۰ میلیون دلار جنگ افزار خریداری کند.»^۳ البته شاه و جانسون در برخی از موارد همچون موضوع خرید سلاح‌های موردنظر آمریکا با اختلافاتی مواجه شدند و کار به جایی رسید که شاه مجبور شد به برخی از دوستان آمریکایی خود همچون روزولت متوسل شود تا واسطه‌ای برای حل مشکلات موجود پیدا کند. این وساطت‌ها باعث شد تا در نهایت آمریکا با سفارشات نظامی شاه موافقت کند و سلاح‌ها و جنگ‌افزارهای موردنیاز او را در خدمتش قرار دهد. البته خریدهای نظامی در یک دوره به دلیل درگیر بودن آمریکا در جنگ ویتنام با وقفه روبرو شد و همین موضوع باعث شد تا شاه به سراغ شوروی برود و یک قرارداد تسلیحاتی با این کشور امضا کند. بر این اساس امیرعباس هویدا در بهمن ۱۳۴۵ اعلام داشت ایران قراردادی با دولت اتحاد شوروی در زمینه خرید اسلحه امضا کرده است.^۴ انتشار این خبر نارضایتی و واکنش سریع مقامات آمریکا را به دنبال داشت؛ اما در نهایت اختلافات و کدورت‌های موجود یا سفرهای متعدد مقامات آمریکایی به ایران و شخص شاه به آمریکا، بتدریج از بین رفت و در نهایت باعث شد تا روابط شاه و جانسون به یکی از بهترین دوران روابط دو کشور تبدیل شود. چنانچه وقتی در ۵ ژوئن ۱۹۶۴ (۱۵ خرداد ۱۳۴۳) شاه برای پنجمین بار به واشنگتن سفر کرد، پریزیدنت جانسون از رهبری شاه ستایش کرد و او را یک «اصلاحگر» نامید که دارد در راه سوق دادن کشورش به قرن بیستم کار می‌کند. جانسون هم پذیرایی گرمی از شاه به عمل آورد و این احساس را به او داد که یک دوست وفادار و یک متحد مطلوب است. این پذیرایی به کلی با سردی محیطی که شاه در ۱۳۴۱ به هنگام زمامداری کندی رو به رو شده بود تفاوت داشت.^۵ البته جانسون به محمدرضا شاه تنها از منظر منافع ایالات متحده نگاه می‌کرد و معتقد بود او بهترین حافظ منافع آمریکا در منطقه است. از این رو جانسون برای حفظ شاه از هر ابزاری استفاده می‌کرد. او نیز به مانند دیگر مقامات و رؤسای جمهور پیشین آمریکا، واژه‌ای از ترغیب شاه به استفاده از خشونت در برابر مخالفین نداشت. بر همین اساس، شاه به پشتوانه این دلگرمی، بسیاری از تظاهراتی را که طی آن سال‌ها رخ داد با خشونت هر چه تمام سرکوب کرد. این وضعیت که بسیاری از آن به عنوان سرسپردگی کامل شاه به آمریکا یاد می‌کنند باعث جلب رضایت هر چه تمامتر آمریکا نسبت به شاه شد. از این رو جانسون در نامه‌ای که در ۲۷ ژوئن ۱۹۶۸ به آرمین مایر، سفیر آمریکا در ایران نوشت چنین اظهار کرد «روابط من با اعلی حضرت یکی از خوشحالی‌های حقیقی دوران ریاست جمهوری‌ام به شمار می‌رود.»^۶

سخن نهایی

روابط شاه و جانسون سرآغاز روابط جدیدی میان ایران و آمریکا بود. بسیاری معتقدند وابستگی شاه به آمریکا از دوره جانسون آغاز شد و بعدها به اوج خود رسید. همین موضوع ضمن آنکه زمینه بهره‌برداری‌های گسترده آمریکا از ایران را ایجاد کرد، سرآغاز جدیدی برای شکل‌گیری اعتراضات و نارضایتی‌های مردمی نیز بود. چرا که شاهد هستیم که علیرغم مخالفت مردمی، قانون جنجالی کاپیتولاسیون در این دوره به تصویب رسید و آمریکا و شخص جانسون حمایت صریح خود در استفاده از خشونت علیه مخالفین شاه را اعلام نمود. این مسائل باعث شد تا بسیاری از این دوره به عنوان دوره سرسپردگی شاه به آمریکا یاد کنند.

فهرست منابع

۱. عبدالرضا هوشنگ مهدوی، تاریخ روابط خارجی ایران، از پایان جنگ جهانی دوم تا سقوط رژیم پهلوی، تهران، مؤلف، ۱۳۶۸، صص ۱۶۲-۱۶۳.
- موسی نجفی و موسی فقیه حقانی، تاریخ تحولات سیاسی ایران بررسی مؤلفه‌های دین، تجدد و مدنیت در تأسیس دولت - ملت در گستره هویت ملی ایران، تهران، مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، ۱۳۸۱، صص ۴۹۹-۵۰۰.
- علیرضا ازغندی، روابط خارجی ایران ۱۳۵۷-۱۳۲۰، نشر قومس، چاپ ششم، ۱۳۸۴، ص ۲۸۵.
- ازغندی، همان، ص ۲۸۸.
- مهدوی، همان، ص ۳۴۳.
- مهدوی، همانجا.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۴۸۳۳۰/شاه-روابطش-جانسون-تلقی/>